OPONENTSKÝ POSUDEK

disertační práce

Mgr. ANDREA HEJDUKOVÁ: ***Funkční kompetence jako cíl rozvoje ústního projevu ve výuce německého jazyka.*** Praha 2010, 119 stran, přílohy (3 strany).

1. Základní charakteristika posuzované práce

Disertační práce Mgr. Andrey Hejdukové je věnovaná problematice dnes stále velmi aktuální – rozvoji ústního projevu ve výuce cizího jazyka, konkrétně jazyka německého.

Doktorandka předkládá na 109 stranách textu členěných do šesti kapitol, oddílu „bibliografie" a tří příloh jednak teoretické pojednání, jednak výsledky svého experimentu – porovnání dvou výukových metod a jejich přínosu k rozvoji ústního projevu.

V rámci teoretických východisek rozvoje ústního projevu vymezuje základní pojmy – schopnosti, dovednosti a kompetence, věnuje se obecným cílům výuky cizím jazykům, významu ústního projevu, jeho vztahu k ostatním řečovým dovednostem, formám a stupňům osvojování ústního projevu, organizačním formám, učebním technikám, úlohám a cvičením pro rozvoj této řečové dovednosti. Pozornost je zaměřena také na problematiku chyby v ústním projevu, na jeho hodnocení a testování.

Ve „výzkumné" části představuje doktorandka dvě výukové metody, které byly použity ve dvou skupinách žáků, popisuje realizaci výzkumu a shrnuje jeho výsledky. V závěru uvádí praktická doporučení pro výuku.

2. Přínos práce

a) Poměrně podrobné je *vymezení základních pojmů.* V této i v dalších kapitolách spojuje doktorandka informace získané studiem jak domácí tak i německé didaktické literatury, což je ve všech směrech ku prospěchu věci.

b) *Přehledná charakteristika vztahu všech čtyř řečových dovedností navzájem* je důležitá z hlediska možnosti kombinovaného rozvoje dovedností, kdy se např. při rozvoji poslechu s porozuměním může téměř současně rozvíjet i ústní projev, podobně i při rozvoji čtení s porozuměním je možné vést žáky k ústní komunikaci.

c) *Pojednání o organizačních formách výuky vhodných z hlediska efektivity pro nácvik ústního projevu* považuji rovněž za relevantní a přínosné.

d) Podrobně charakterizovány jsou také *učební techniky napomáhající rozvoji ústního* projevu a za důležitou považuji také kapitolu o *úlohách a cvičeních pro rozvoj ústního projevu.*

e) Rovněž pasáže věnované *problematice chyby a její korekci*, rovněž i *hodnocení ústního projevu* jsou pro dostatečné pojednání tématu opodstatněné.

3. Připomínky a náměty k diskusi

K předložené práci mám několik poznámek, z nichž některé jsou závažnějšího charakteru. Bylo by vhodné, aby se k nim doktorandka v diskusi podrobně vyjádřila.

a) Domnívám se, že doktorandka nepochopila zcela správně **funkční kompetenci**, o níž píše na s. 11 a následující. Považuje ji za modifikaci komunikativní kompetence, proti čemuž není třeba nic namítat. Dále však píše, že **cílem kompetence funkční je uskutečnění komunikace navzdory případným nedostatkům v oblasti jazykových prostředků (s. 12)**. Je však otázkou, zda takové chápání této modifikace je správné. Domnívám se, že tomu tak není. Podle mého mínění je třeba vidět funkční kompetenci ve schopnosti používat jazyk v jeho rozmanitých funkcích. Je však třeba podotknout, že se v dnešním cizojazyčném vyučování tolerují chyby (viz fenomén *interlingva*, chápání činností žáků ve vyučovacím procesu jako řešení úkolů a tvoření hypotéz správných či mylných).

   Součástí definice funkční kompetence podle *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky* je také **schopnost ovládnout mikrofunkce a makrofunkce jazyka**, což je velmi přehledně popsáno ve zmíněném *Společném evropském referenčním rámci pro jazyky* na stránkách 128-131. Jde tedy o **zvládnutí komunikace k funkčním účelům.** Pokud žák pochopí a zvládne tyto mikro- a makrofunkce jazyka prakticky, dá se hovořit o tom, že získal **funkční kompetenci**. O funkcích jazyka jsem však v předložené práci našla zmínku jen okrajově v kapitolce o *Významu ústního projevu ve výuce cizím jazykům*, místy se dá tušit jejich úloha implicitně také v některých cvičeních.

b) Kapitoly věnované úkolům a cvičením se měly podle mého názoru více soustředit na trénink zaměřený na různé funkce jazyka, třeba i na rozpracování takových doporučení, která najdeme ve zmíněném *Společném evropském referenčním rámci* na s. 128 a 129, v podobném duchu, jak je uváděno na s. 130 a 131. Cvičení a úkoly tohoto typu totiž vedou k nabytí zmíněné **funkční kompetence** (jde např. o to, naučit žáka zaujmout faktický postoj, vyjádřit pozitivní či negativní emoce, přesvědčit své okolí, navázat kontakt s lidmi, upoutat pozornost apod.).

c) Doktorandka právem přisuzuje důležité místo v nácviku ústního projevu **dialogům**. Při nácviku by bylo zřejmě vhodné rozdělit dialogy na dvě základní skupiny: na dialogy, jimiž se vyjadřují přání (Němci používají v didaktické literatuře termín *Wunschgespräch*), a na rozhovory sloužící k výměně názorů či k pobavení (německý termín *Unterhaltungsgespräch*). Oba typy se liší stupněm obtížnosti a rozlišení je tedy didakticky relevantní. První typ je snazší, proto se objevuje velmi záhy u začátečníků.

Doporučení k nácviku tohoto typu najdeme také na s. 130-131 ve zmíněném *Společném evropském referenčním rámci*. Domnívám se, že v disertaci takového typu, jakým je předkládaná práce, by se toto typologické rozlišení mělo objevit.

d) Vzhledem k tomu, že doktorandka podrobně pojednala o vzájemném vztahu jednotlivých řečových dovedností, mohla být věnována pozornost i typům cvičení, která přispívají k nácviku několika řečových dovedností současně. Zmínila bych například metodu **anticipace**, kdy si žák poslechne část textu a poté tvoří ústní formou hypotézy o tom, jak se děj bude ubírat dál.

e) V monografii tohoto typu by neměla zůstat opomenuta také **problematika bariér či zábran jednotlivců při ústním projevu**. Jak by měl učitel žákům pomoci, aby se jich zbavili? Vzhledem k tomu, že jde o disertační práci a nikoli o magisterskou diplomovou práci, mělo by být o tématu rozvoje ústního projevu pojednáno vyčerpávajícím způsobem.

f) Na s. 18 doktorandka píše o **řeči těla**. Je situace v českém a německém jazykovém společenství v tomto směru natolik odlišná, aby se učitel musel tomuto fenoménu v hodinách věnovat?

g) Ve výzkumné části mělo jít podle mého názoru o zjištění, do jaké míry žáci získali funkční kompetenci v tom smyslu, jak předepisuje *Společný evropský referenční rámec*. Zda o to skutečně šlo, by měla posoudit doktorandka při obhajobě své disertační práce.

4. Závěr

Předložená doktorská disertace se snaží o komplexní zpracování problematiky rozvoje ústního projevu v cizojazyčném vyučování. Přínosná je syntéza informací získaných studiem české i německy psané odborné literatury. Závěry získané v experimentu, byť provedeném na malém počtu respondentů, by mohly být využity v praxi.

Domnívám se, že i přes uvedené připomínky předložená práce splňuje stanovené požadavky, kladené na práce tohoto typu, a lze ji doporučit k obhajobě. Očekávám však, že doktorandka některé mé pochybnosti při obhajobě náležitým způsobem vysvětlí.

[redacted]

prof. PhDr. Libuše Spáčilová, Dr.

oponentka

V Olomouci 19. května 2010